

Občanské právo 1948-2014

Pavel Salák jr.
PrF MU Brno

Obsah

- Právo r. 1945
- Právnícká dvouletka
- Rekodifikace 60let
- Právo po r. 1989

Právo po r. 1945

- Dualismus 1. republiky
- Posílený dualismem díky právu 2. sv. v. (dekret 11/1944 x nařízení SNR 1/1944)
- Po r. 1948 – zcela jiné požadavky na právo

Právnícká dvouletka

- Roky 1948-1950
- Prakticky celé právo rekodifikováno
- Inspirace – sovětské právo x nejen
- „fragmentizace“ - Zákon o mezinárodním a mezioblastním právu soukromém a o právním postavení cizinců v oboru práva soukromého (1948), Zákon právu rodinném (1949), občanský zákoník (1950) + ABGB (doba ještě není zralá na zákoník práce – V. Knapp)
- Spolupráce s Polskem (Zákon právu rodinném)
- Laicizace komise

- Strogovič - buržoazní věda není s to najít pravou podstatu dualistické teorie (veřejné x soukromé právo)
- Knapp – v lidově-demokratickém a komunistickém státě nebude místo ani pro právo soukromé, ani veřejné.

Viktor Knapp 1913-1996

- prof. JUDr. PhDr. dr. h. c. mult. Viktor Knapp, DrSc.
- Akademik – nejvyšší akademická hodnost, řádný člen AV
- Studia na Prf UK (36-39), sociologie a historie FF UK (45-49)
- 1945 Místopředseda osidlovacího úřadu (+ člen KSČ)
- 1948-1954 vedoucím politického odboru Kanceláře presidenta republiky
- 1948 byl docentem správního práva
- 1951 profesor občanského práva, na fakultě až do devadesátých let.
- V 50. a 60. letech byl rovněž československým delegátem v UNESCO.
- Od r. 1971 poněkud v ústraní (v politice)
- Po r. 1989 opět návrat
- V.K. a právo

Hlavní autor OZ 1950 x od rekonstrukce 1960-1965 odstaven . Hlavní autor novely OZ 1991

Autor zákona o federaci (1969)

OZ 1950

- 570 paragrafů
- § 568

(1) Dnem 1. ledna 1951 zrušují se veškerá ustanovení o věcech upravených tímto zákonem, čítajíc v to i právo obyčejové, ať již plyne z rozhodnutí soudních nebo z jiných pramenů.

(2) Zrušují se zejména: ABGB x vyjma pracovně-právních vztahů, obchodní zákoníky x vyjma právní úpravy družstev. (a dalších 35 položek)

- Partikularizace – není rodinné právo, pracovní právo, vztahy zemědělsko-družstevní, hospodářské právo
- §212 Závazky z provádění jednotného hospodářského plánu

(1) Provádění jednotného hospodářského plánu zabezpečuje se smlouvami zvláště přizpůsobeným potřebám hospodářského plánování (hospodářskými smlouvami). Podle potřeb hospodářského plánování mohou orgány k tomu příslušné uložit určitý závazek.

(2) Právní poměry takto vzniklé řídí se tímto zákonem, pokud není ustanoveno jinak.

- zvl. Úprava 99/1950 – o hospodářských smlouvách a státní arbitráži - nahrazen stejnojmenným zákonem 69/1958 ("hospodářský zákoník")

OZ 1950

- Inspirace: Ruský OZ 1922, ústava SSSR 1936 x reálně meziválečné Osnovy + slovenské právo
- Stále navazuje na kontinentální tradici a terminologii
- Odlišná struktura (oddělení dědického práva od věcných)
- Paragrafy stručné, mají málo odstavců (max 2-3)

- preference kolektivního (socialistického) vlastnictví nad soukromým

- § 100

Společenské, socialistické vlastnictví je nedotknutelný zdroj bohatství a síly republiky a blahobytu pracujícího lidu.

- § 110 Vlastnictví k půdě

Vlastnické poměry k půdě, založené na zásadě "půda patří těm, kdož na ní pracují", spravují se občanským zákoníkem, pokud zvláštní předpisy nestanoví jinak.

OZ 1950 – Superficies solo cedit

- § 25

Součástí pozemku je všechno, co na něm vzejde. Stavby nejsou součástí pozemku.

- § 26

Pozemky a stavby, s výjimkou staveb dočasných, jsou věci nemovité.

- § 155

Vlastníkem stavby může být osoba rozdílná od vlastníka pozemku.

- § 158

Socialistická právnická osoba může si zřídit a mít vlastní stavbu na pozemku, který jí byl odevzdán do trvalého užívání (§ 103 odst. 2).

- § 160

Právo zřídit si trvalou stavbu na cizím pozemku (právo stavby) vzniká ze zákona nebo výrokem úředním (§ 114) anebo smlouvou. K zřízení práva stavby smlouvou je třeba přivolení okresního národního výboru.

Vlastnictví se převádí smlouvou (§ 111) – zápis do pozemkových knih má jen deklaratorní charakter (§112)

OZ 1964 a rekodifikace let šedesátých

- 1960 – Socialistická ústava – „socialismus byl vybudován“ – je třeba vše rekodifikovat
- 1961 – TZ + TŘ
- 1963 – zákon o rodině, zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním, zákoník mezinárodního obchodu
- 1964 – OZ, hospodářský zákoník
- 1965 – zákoník práce

OZ 1964

- Svým socialistickým pojetím překonal sovětský model (Základy občanského zákonodárství Svazu SSR a svazových republik – 1961)
- Vznikal již od konce 50-tých let (Knapp se neúčastnil), základem měl být OZ 1950 x kodifikace musela odrážet progresivní vývoj hospodářských a politických poměrů rozvinuté socialistické společnosti.
- Společnost směřuje ke komunismu
- Opuštění tradičních institutů (držba, služebnost), nebo jejich vytlačení na okraj (soukromé vlastnictví)
- Opuštění tradiční terminologie „odpovídající běžnému chápání obyvatelstva“ (nájemní smlouva – „přenechání“, právnická osoba – „organizace“, smlouva dílo – „občanská výpomoc“)
- Závazky – nedominují smlouvy ale „služby“ (vztah jedince a soc. organizace)

- Majetkové a osobní vztahy socialistických organizací a občanů
- Spotřebitelské pojetí – veškeré potřeby obyvatel by měl zajišťovat stát (kupní smlouva – prodej v obchodě)

OZ 1964 – vlastnictví I.

SOCIALISTICKÉ SPOLEČENSKÉ VLASTNICTVÍ A USPOKOJOVÁNÍ POTŘEB OBČANŮ

- § 123

Věci, které jsou určeny k osobní potřebě občanů, se převádějí ze socialistického společenského vlastnictví do jejich osobního vlastnictví, nebo se jim přenechávají do osobního užívání.

- § 124

Společenskému užívání občanů slouží veřejná zařízení, jako zařízení dopravní, zdravotní, kulturní, sociální, tělovýchovná a rekreační.

OSOBNÍ VLASTNICTVÍ

Zdroj a účel osobního vlastnictví

- § 125

(1) Zdrojem osobního vlastnictví je především práce občana ve prospěch společnosti.

(2) Majetek získaný z nepoctivého zdroje nepožívá ochrany osobního vlastnictví.

- § 126

Osobní vlastnictví slouží k uspokojování hmotných a kulturních potřeb občanů.

- § 127

V osobním vlastnictví jsou především příjmy a úspory z práce a ze sociálního zabezpečení. V osobním vlastnictví jsou dále zejména věci domácí a osobní potřeby, rodinné domky a rekreační chaty.

§130 (2) Věci nahromaděné v rozporu se zájmy společnosti nad míru osobní potřeby vlastníka, jeho rodiny a domácnosti nepožívají ochrany osobního vlastnictví.

OZ 1964 – vlastnictví II.

- § 128

(1) Rodinný domek je obytný dům, u něhož aspoň dvě třetiny podlahové plochy všech místností připadají na byty. Rodinný domek může mít nanejvýše pět obytných místností nepočítajíc v to kuchyně. Větší počet obytných místností může mít, jestliže úhrn jejich podlahové plochy nepřesahuje 120 m²; z obytných kuchyní se do tohoto úhrnu započítávají pouze plochy, o které výměra kuchyně přesahuje 12 m².

(2) Za podmínek uvedených v odstavci 1 se považuje za rodinný domek i obytná část zemědělské usedlosti.

- § 129

V osobním vlastnictví může být jen jeden rodinný domek.

SOUKROMÉ VLASTNICTVÍ

§ 489

Občanskoprávní vztahy vznikají i z individuálního vlastnictví k věcem, jež nejsou předmětem osobního vlastnictví (soukromé vlastnictví); také toto vlastnictví je chráněno proti neoprávněným zásahům.

§ 490

(1) Věci, které jsou v soukromém vlastnictví, lze smluvně převádět a dědit.

(2) Nezastavěné stavební pozemky smějí občané převádět jen na stát nebo socialistickou organizaci k tomu zvláštním předpisem oprávněnou. Pokud by nezastavěné stavební pozemky vzhledem k svému určení a výměře mohly být předmětem práva osobního užívání (§ 200), mohou je občané darovat příbuzným v řadě přímé a sourozencům. K smlouvě o převodu budovy, která je v soukromém vlastnictví, a k smlouvě o převodu nebo nájmu zemědělského (lesního) pozemku, je třeba souhlasu okresního národního výboru. Jinak se na smluvní převody věcí, které jsou převodem soukromého vlastnictví, vztahují přiměřeně ustanovení § 134.

(3) Pro dědění majetku v soukromém vlastnictví platí ustanovení § 460 až 487.

OZ 1964 - novelty

- Novela č. 131/1982 Sb.
- Velká novela OZ 1964
- Celkem čtyři články – čl. I. Asi 54 bodů – dílčí změny textů x i řada nových institutů (tj. nové paragrafy o několika odstavcích)
- Přes proklamace „politické“ – reálně vynucená tlakem odborníků z praxe

Novela č. 509/1991 Sb.

- Zásadní novela o r. 1991
- Hlavní autor Knapp
- Návrat k tradici x hlavní inspirace – OZ 1950 a zákon o mezinárodním právu soukromém

Novely 1964 - 1989 – celkem 5

Novely 1990 - 1992 – celkem 7

Novely 1994 - 2011 – cca 50

MUNI
LAW

DĚKUJI ZA POZORNOST

PAVEL SALÁK jr.